

Kulturutskottet

Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2018

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2018 (B 11/2019 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för utlåtande till grundlagsutskottet. Tidsfrist: 30.9.2019.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- biträdande justitieombudsman Pasi Pölönen, Riksdagens justitieombudsmans kansli
- lagstiftningsråd Eerikki Nurmi, undervisnings- och kulturministeriet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Kulturutskottet har granskat riksdagens justitieombudsmans berättelse 2018 med avseende på sitt ansvarsområde och fokuserat på justitieombudsmannens förslag till ändringar i författningar (bilaga 4). Biträdande justitieombudsman Pasi Pölönen har svarat för laglighetskontrollen inom undervisnings- och kulturfrågor.

Enligt berättelsen har klagomålen inom utbildningssektorn ökat en aning. År 2018 var de 235 och året innan 193. Justitieombudsmannen avgjorde 200 klagomål och egna initiativ och 36 (18 %) av dem ledde till åtgärder.

Under året gick justitieombudsmannen i allt högre grad in för att få till stånd uppgörelse i godo i klagomål. I ett flertal klagomål gick svaret ut på att utbildningsanordnaren fick ett förslag eller en hänvisning att söka en lösning i samråd med den klagande. Kulturutskottet välkomnar denna handlingsmodell och påpekar att den enligt information till utskottet lämpar sig extra väl för undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde.

Utlåtande KuUU 2/2019 rd

Förslagen till ändrade författningar

Biträdande justitieombudsman Pölönen framhåller att det i beredningen av lagstiftningen om yrkeshögskolor bör beaktas att begreppet studieprestation i yrkeshögskolelagen (932/2014) är mångtydigt (dnr 3959/2017).

I en utredning till utskottet framhåller undervisnings- och kulturministeriet att begreppet studieprestation inte ingår i lagstiftningen, men att begreppet är etablerat och har tillräckligt mycket karaktären av överbegrepp och är därför rätt term för att beteckna den fråga som rättelseförfarandet avser. Enligt ministeriet är det inte känt att högskolorna allmänt skulle anse begreppet vara otydligt eller att begreppsdefinitionen skulle vara ett problem vad beträffar bedömningen av studieprestationer och rättelseförfarandet.

Ministeriet hänvisar också till att universitetens självstyrelse är tryggad i grundlagen och universitetslagen och yrkeshögskolornas självstyrelse i yrkeshögskolelagen. Det spelar enligt ministeriet en viktig roll för studiefriheten vad man studerar, hur studieinnehållet är uppdelat, hur studierna är organiserade innehållsligt och praktiskt och hur studieframgången mäts. Om begreppet studieprestation definieras ingående i yrkeshögskolelagen kan det hända att man samtidigt definierar studieperioder och andra delar av högskolornas läroplaner. Det kan eventuellt vara problematiskt med avseende på studiefriheten.

Kulturutskottet understryker vikten av att garantera de studerandes rättssäkerhet också vid bedömningen av studieprestationer. Om begreppet studieprestation i sig är så otydligt att det exempelvis riskerar de studerandes rättssäkerhet är det viktigt att undervisnings- och kulturministeriet tar ställning till möjligheterna att precisera begreppet, precis som JO säger i sin berättelse.

Biträdande justitieombudsman Pölönen föreslår att undervisnings- och kulturministeriet tar ställning till om bestämmelserna om procedurer, och beslut beträffande rätten till småbarnspedagogisk verksamhet samt bestämmelserna om överklagande i lagen om småbarnspedagogik (540/2018) behöver förtydligas (dnr 6442/2017).

Enligt ministeriet har 4 kap. vanligtvis inte medfört några tolkningsproblem. I sin utredning till utskottet framhåller ministeriet att riksdagen, när den antog den nya lagen om småbarnspedagogik, förutsatte (Rsv 67/2018 rd – RP 40/2018 rd) att statsrådet bevakar och bedömer vilka konsekvenser revideringen har för att säkerställa tillräcklig och jämlik småbarnspedagogisk service och för att beakta barnets bästa överallt i landet och i alla befolkningsgrupper och att statsrådet vid behov vidtar åtgärder för att uppfylla målen med lagen om småbarnspedagogik. Vidare har riksdagen förutsatt att statsrådet bereder samlade bestämmelser om de olika former av stöd som erbjuds inom småbarnspedagogen.

Enligt utskottet är det viktigt att statsrådet tar ställning till förfaranden, beslut och överklagande beträffande rätten till småbarnspedagogisk verksamhet när det genomför uttalandena och skrivningarna ovan.

Utlåtande KuUU 2/2019 rd

I ett ärende som gäller en övre åldersgräns som inte är lagfäst föreslår biträdande justitieombudsman Pölönen att ministeriet överväger åtgärder för att säkerställa att de som söker in till grundläggande konstundervisning behandlas lika (dnr 6832/2017).

I utredningen till utskottet håller ministeriet med JO om att ingen kan utestängas från grundläggande konstundervisning på grund av ålder eftersom lagen om grundläggande konstundervisning inte innehåller någon åldersgräns.

Kulturutskottet välkomnar att ministeriet tillsammans med Utbildningsstyrelsen sammanställt de viktigaste tillämpningsanvisningarna och riktlinjerna för grundläggande konstundervisning. Ett uppdaterat meddelande om dem publicerades den 16 maj 2019. Där understryker ministeriet att samma kriterier ska tillämpas på alla sökande vid antagningen.

Regionförvaltningsverkens rätt att övervaka hur grundläggande service tillgodoses

I detta sammanhang vill kulturutskottet påpeka för grundlagsutskottet att regionförvaltningsverken har rätt att på eget initiativ övervaka lagligheten bara i verksamhet som avses i lagen om småbarnspedagogik och lagen om elev- och studerandevård (1287/2013). Denna möjlighet till tillsyn på eget initiativ saknas för verksamhet som avses i bland annat lagen om grundläggande utbildning (628/1998), gymnasielagen (714/2018), lagen om grundläggande konstundervisning (633/1998), lagen om förvaltning av utbildning som ordnas av staten och privata 634/1998), lagen om studentexamen (502/2019) och lagen om yrkesutbildning (531/2017). Det betyder att regionförvaltningsverken i själva verket bara kan undersöka lagligheten i verksamheten inom dessa stora delområden inom utbildningen, om det kommer in klagomål.

Här vill utskottet hänvisa till sitt utlåtande (KuUU 4/2018 rd – RP 14/2018 rd) om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om verkställigheten av landskapsreformen och om omorganisering av statens tillstånds-, styrnings- och tillsynsuppgifter. Där understryker utskottet att den regionala myndighet som bedömer basservicen inom utbildningssektorn bör ges möjlighet att på eget initiativ övervaka all verksamhet enligt lagarna inom utbildningssektorn. Med tanke på barn är det en viktig och mänskligt sett nödvändig del av rättssäkerheten att myndigheten ingriper i ett tillräckligt tidigt skede och utövar effektiv tillsyn. Dessutom har utskottet påpekat vikten av att det avsätts adekvata resurser för tillsynen.

Kulturutskottet understryker att regionförvaltningsmyndigheternas övervakning på eget initiativ av hur basservicen tillgodoses kan medverka till att klagomålen till riksdagens justitieombudsman inte fortsätter öka.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att grundlagsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande KuUU 2/2019 rd

Helsingfors 27.9.2019

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Paula Risikko saml
medlem Sanna Antikainen saf
medlem Marko Asell sd
medlem Kaisa Juuso saf
medlem Emma Kari gröna
medlem Hilikka Kemppi cent
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Pasi Kivisaari cent
medlem Ari Koponen saf
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Pirkka-Pekka Petelius gröna
medlem Sofia Vikman saml.

Sekreterare var

utskottsråd Kaj Laine.